

Nr 34

*Konstitutionsutskottets utlåtande i anledning av motion
angående landstingskommuns upptagande av
statliga lån.*

Ärendet

I detta utlåtande behandlas motionen II: 138 av herrar Josefsson i Halmstad (s), Antonsson (cp) och Eskel (s).

Hemställan avser: »att riksdagen måtte besluta att hos Kungl. Maj:t hemställa om förslag till sådan ändring av eller komplettering till 64 § landstingslagen att Kungl. Maj:ts tillstånd icke skall erfordras för landstingskommuns upptagande av lån av statsmedel, vilka beviljats av statlig myndighet».

Gällande bestämmelser m. m.

Beträffande landstingskommuns lånerätt stadgas för närvarande i 64 § landstingslagen:

Landstingskommun äger upptaga lån, ställt på en återbetalningstid av högst fem år. Såsom upptagande av lån skall även anses ingående av borgen.

Med Konungens medgivande må landstingskommun upptaga lån eller ingå borgen även i andra fall än nu är sagt.

Av Konungen meddelat beslut att bevilja landstingskommun lån av statsmedel skall anses innefatta jämväl tillstånd att upptaga lånet.

Bestämmelsen har varit oförändrad sedan landstingslagens tillkomst år 1954.

Föreskrifterna om primärkommuns lånerätt återfinns i 58—60 §§ kommunallagen. Av intresse i här förevarande sammanhang är bestämmelsen i 59 § första stycket som har följande lydelse: »Kommun äger jämväl upptaga dels lån av statsmedel, som av Konungen beviljats kommunen, dels ock, i den omfattning och på de villkor Konungen bestämmer, lån av statsmedel, som beviljats kommunen av statlig myndighet, samt lån för bostadsbyggnadsföretag, som godkänts för statlig belåning.»

Bestämmelser om vidgad lånerätt för primärkommun infördes i de dåvarande kommunallagarna för landet och för stad från och med den 1 juli 1953 (prop. 1953: 98). De förslag om en utvidgning av lånerätten, som kommunallagskommittén framlagt i sitt betänkande med förslag till ny kom-
Bihang till riksdagens protokoll 1968. 5 saml. 2 avd. Nr 34

munallag m. m. (SOU 1952: 14), ansågs brådskande och genomfördes utan avvaktan på att den nya kommunallagen i sin helhet skulle träda i kraft, vilket skedde den 1 januari 1955.

Kommitténs förslag innehöll inte någon regel om befrielse från underställning, då kommun upptar lån av statsmedel, som beviljas av annan statlig myndighet än Kungl. Maj:t. Över förslaget i vad det rörde kommunernas lånerätt avgavs emellertid ett remissyttrande av kommunlåneutredningen, som framhöll att Kungl. Maj:ts prövning av ifrågavarande låneärenden i praktiken var formell. Det kunde enligt utredningens uppfattning inte gärna komma i fråga, att lån, som beviljats av statsmyndighet på i vederbörande författning angivna villkor, skulle annat än i mycket begränsade undantagsfall vid Kungl. Maj:ts lånetillståndsprövning förvägras kommunen. Därest fråga skulle uppkomma om inskränkning i kommunernas upplåning i ifrågavarande del, torde denna lämpligast åstadkommas genom direktiv till vederbörande lånebeviljande myndighet. Utredningen föreslog därför, att underställningsfrihet skulle kunna på de villkor och i den omfattning Konungen bestämde medgivas för nu nämnda lån.

Kommunlåneutredningens förslag godtogs av departementschefen (prop. 1953: 98 s. 39) och bifölls av riksdagen. De aktuella bestämmelserna infördes i 79 § 2 mom. lagen om kommunalstyrelse på landet och 74 § 2 mom. lagen om kommunalstyrelse i stad samt överfördes sedermera till 59 § första stycket i den nya kommunallagen. Ett stadgande av samma innehåll intogs i 63 § första stycket i 1957 års kommunallag för Stockholm. Kungl. Maj:t utfärdade senare föreskrifter angående de fall i vilka underställningsfrihet skall gälla. Bestämmelserna återfinnes numera i kungörelsen den 16 november 1962 (nr 581) med vissa bestämmelser angående kommuns upptagande av lån, m. m. (ändrad 1965: 906, 1966: 179, 1967: 701 och 1968: 270). Enligt kungörelsen i dess nuvarande lydelse äger kommun att utan Kungl. Maj:ts medgivande uppta lån och ikläda sig ansvarighet för lån enligt kungörelsen den 5 oktober 1962 (nr 538) om förbättringslån, bostadslånekungörelsen den 1 september 1967 (nr 552), tomträttslånekungörelsen den 10 december 1965 (nr 905), kungörelsen den 13 maj 1966 (nr 173) om statsbidrag och lån till barnstugor samt räntelånekungörelsen den 1 september 1967 (nr 553).

Enligt 1957 års lag om kommunalförbund (18 §) har sådant förbund samma rätt som primärkommun att utan Konungens medgivande uppta lån av statsmedel som beviljats av statlig myndighet. I Kungl. Maj:ts proposition (prop. 1957: 150) med förslag till nyssnämnda lag fanns intet sådant medgivande för förbunden men ett tillägg härom gjordes under riksdagsbehandlingen (KU 1957: 17 s. 65). Den för medgivandets utnyttjande erforderliga kungörelsen utfärdades den 29 maj 1964 (nr 363). Den innebär att 1962 års kungörelse skall inom ramen för fastställd förbundsordning äga motsvarande tillämpning i fråga om lån som upptas av kommunalförbund.

Motionen

I motionen framhålles att landstingskommun genom särskilda författningar givits möjlighet att upptaga lån av statsmedel, vilka beviljas av annan myndighet än Kungl. Maj:t. Enligt kungörelsen den 29 maj 1964 (nr 411) om statslån till sjukhem fattas beslut om lån av socialstyrelsen. Landstingskommun kan även erhålla lån enligt bostadslånekungörelsen den 1 september 1967 (nr 552.) Dylika lån beviljas av länsbostadsnämnd.

Enligt landstingslagens lydelse har landstingskommun således att i de fall, då lån av statsmedel beviljas enligt dessa kungörelser söka Kungl. Maj:ts tillstånd att få upptaga lån. Motionärerna anser detta innebära en omgång, som icke borde erfordras. Om en prövning av Kungl. Maj:t av ärenden avseende lån till sjukhem ansetts behövlig, synes det ha varit rimligt att beslutanderätten lagts hos Kungl. Maj:t och icke hos socialstyrelsen, i vilket fall tredje stycket i 64 § landstingslagen blivit tillämpligt.

Det synes motionärerna lämpligt att landstingskommun i det avseende varom här är fråga likställes med primärkommun. Denna likställighet kan åstadkommas genom ändring av 64 § landstingslagen, så att däri angives antingen att Konungens tillstånd att upptaga lån icke erfordras för lån av statsmedel, som beviljats av statlig myndighet, eller att landstingskommun äger upptaga lån av statsmedel, som beviljas av statlig myndighet, i den omfattning och på de villkor Konungen bestämmer, varvid får utfärdas en kungörelse av principiellt samma innehåll som kungörelsen den 16 november 1962.

Remissyttrande av Svenska landstingsförbundet

I ett av utskottet inhämtat yttrande över motionen omnämner Svenska landstingsförbundets styrelse att förbundsstyrelsen i en skrivelse till Kungl. Maj:t den 5 juli 1968 begärt att samma möjligheter som gäller för primärkommun att fritt ta upp lån till barnstugor skall komma även landstingskommun till del och att 64 § landstingslagen med en extensiv tolkning skall kunna åberopas till stöd härför redan i nu gällande lydelse. Förbundsstyrelsen fortsätter:

Genom den motion som av konstitutionsutskottet remitterats till förbundet har en uppmjukning av formerna för det landstingskommunala låneinstitutet aktualiserats i en vidare mening än i den detaljfråga där förbundet som nyss nämnts redan tagit ett initiativ. I förbundets skrivelse till Kungl. Maj:t om barnstugelånen är emellertid själva grundsynen i alla avseenden gemensam med den som kommit till uttryck i motionen, nämligen att landstingskommunerna inte i sin upplånande verksamhet skall vara ställda i ett annat läge än primärkommunerna. Enligt förbundsstyrelsens mening finns det inga skäl varför bestämmelserna om landstingskommunernas och primärkommunernas lånerätt skall ha en från varandra avvikande utformning i

lagtexten med därav följande skiljaktigheter i fråga om tillämpningen i praktiken. Det synes styrelsen angeläget att en icke önskvärd administrativ tungroddhet kan elimineras på ett för den landstingskommunala sektorn centralt område, och styrelsen vill därför tillstyrka att utskottet föreslår riksdagen att besluta i överensstämmelse med det i motionen gjorda yrkandet.

Utskottet

Landstingskommun, som upptar lån av statsmedel, måste enligt föreskrift i landstingslagen erhålla särskilt medgivande härtill av Konungen även i det fall att lånet beviljats av en statlig myndighet. Primärkommun äger däremot enligt kommunallagen i viss utsträckning uppta dylika lån utan särskilt medgivande. I en av Kungl. Maj:t utfärdad kungörelse anges närmare den omfattning i vilken sådan lånerätt för primärkommun föreligger. Medgivande har lämnats bl. a. i fråga om bostadslån och lån till barnstugor.

I motionen föreslås att landstingskommun skall erhålla samma rätt i förevarande hänseende som primärkommunerna. Utskottet delar motionärernas uppfattning att en ändring av landstingslagen bör komma till stånd på denna punkt. Kungl. Maj:ts prövning av de låneansökningar, som redan bifallits av statlig myndighet, måste av naturliga skäl i regel bli formell. Den medför emellertid tidsutdräkt och ökat arbete för de landstingskommunala myndigheterna. Landstingsförbundets styrelse har också i ett till utskottet avgivet yttrande tillstyrkt det i motionen framförda förslaget.

Utskottet hemställer sålunda,

att riksdagen i anledning av motionen II:138 anhåller hos Kungl. Maj:t om utredning och förslag till sådan ändring av landstingslagen, att landstingskommun beredes möjlighet att, i den omfattning och på de villkor som finnes lämpliga, utan Kungl. Maj:ts tillstånd uppta lån av statsmedel som beviljats av statlig myndighet.

Stockholm den 5 november 1968

På konstitutionsutskottets vägnar:

GEORG PETTERSSON

Närvarande:

från f ö r s t a kammaren: herrar Georg Pettersson (s), Erik Olsson (s), Sveningsson (h), Sörlin (s), Hernelius (h), Sörenson (fp), Tistad (fp), Harald Pettersson (cp), Nyquist (s) och Ivar Andersson (s); samt

från a n d r a kammaren: herrar Adamsson (s), Nilsson i Östersund (s), Johansson i Trollhättan (s), Nelander (fp), Larsson i Luttra* (cp), Andersson i Billingsfors* (s), Wennerfors (h), Mossberg (s), Norrby (fp) och Lindberg (cp).

* Ej närvarande vid justeringen.